

3. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі. URL : <http://osvita.ua/school/technol/6804>

4. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. К.: Вид. центр НЛІУ, 2009. 380 с.

5. Огляд онлайн-сервісів. URL : http://spec.vntu.edu.ua/conf/pdf/conf_490-493.pdf.

6. Онлайн – сервіси для створення презентацій. URL : <https://etutorium.com.ua/blog/top7servisvdiaprez>

7. Онлайн-платформ для створення онлайн вікторин. URL : https://ms.detector.media/mediaprovsvita/how_to/pyat_servisiv_dlya_stvorennya_onlaynviktorin/

8. Ставицька І. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. URL : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103>.

REFERENCES

1. Gurzhii, A. M. (2013). *Diskushen isius ov infomatsiino -komunikatsiinoi kompetentnosti: mizhnarodni pidhodu ta Ukrainski perspektivy* [Discussion issues of information and communication competence: international approaches and Ukrainian perspectives]. *Informatsiini tekhnologii v osviti*. №. 15. S. 38-43.

2. Zhuk, Yu.O. (2005). *Organizatsiia navchal'noi diial'nosti v kompiuterno-orientovanomu seredovushchi Informatsiine zabezpechenia navchal'no-vukhovnogo protsesu: inovatsiini zasobu i tekhnolohii* [Organization of educational activities in a computer-oriented educational environment. Information support of the educational process: innovative tools and technologies]: *Kolektyvna monographia*. K.: Atika, S. 195-205.

3. *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii (IKT) ta iikhnia rol' v osvithniomu protses* [Information and communication technologies (ICT) and their role in the educational process]. URL : <http://osvita.ua/school/technol/6804>

4. Koval, T.I. (2009). *Pidhotovka vykladachiv vyshchoyi shkoly: informatsiyni tekhnolohiyi u pedahohichnyi diial'nosti* [Training of higher school teachers: information technologies in pedagogical

activity: teaching method]. *Navchal'no-metodychnyi posibnyk*. K.: Vydavnychiy tsentr NLU, 380 s.

5. *Ohliad onlain servisiv* [Overview of online services]. URL : http://spec.vntu.edu.ua/conf/pdf/conf_490-493.pdf.

6. *Onlain servis dlia stvorennia prezentatsii* [Online services for creating presentations]. URL : <https://etutorium.com.ua/blog/top7servisvdiaprez>

7. *Onlain platfomy dlia stvorennia onlain viktoryn* [Online platforms for creating online quizzes]. URL : https://ms.detector.media/mediaprovsvita/how_to/pyat_servisiv_dlya_stvorennya_onlaynviktorin/

8. Stavtyska, I.V. *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v osviti* [Information and communication technologies in education.]. URL : <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ГОРЯЧОК Інна Владиславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: інновації в освітньому процесі ЗВО.

ВОЙТАЛЮК Світлана Василівна – старший викладач кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: фонетика та граматики польської мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

HORYACHOK Inna Vladyslavivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Slavic Philology of the Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: innovations in the educational process of higher education institutions.

VOYTALYUK Svitlana Vasylyvna – is a senior lecturer at the Department of Slavic Philology at the Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: phonetics and grammar of the Polish language.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2022 р.

УДК 37.037.5

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-90-94

ГОНЧАРЕНКО Іван Сергійович –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5672-0889>
e-mail: elvlnosraaa@gmail.com

**ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний освітній та соціальний простір потребує всебічно розвинутої особистості, яка здатна на належному рівні виконувати свої обов'язки, бути креативною, оригінальною, розвиватись та

вдосконалюватись протягом усього свого життєвого шляху шляху. Це повною мірою стосується майбутніх педагогів та вчителів, професійна діяльність яких передбачає постійне особистісне та професійне зростання, накопичення досвіду та опанування нових

технологій, вдосконалення практичних умінь та навичок, творчої самореалізації тощо.

Професійне та особистісне становлення індивіда як фахівця своєї справи можливе лише за умови, коли людина володіє певним ціннісно-мотиваційним ставленням до свого професійного та особистісного майбутнього, що в своєму підсумку втілюється в саморозвиток та самовдосконалення. Проблема професійного саморозвитку особистості є важливим фактором у формуванні професійної культури майбутнього педагога, тому цей аспект набуває важливого значення коли ми розглядаємо професійну культуру вчителя загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема професійного саморозвитку розглядається з багатьох сторін та позицій. З позиції професійного становлення особистості, проблему саморозвитку розглядали: І. Зязюн, С. Сисоева, В. Семиченко, Т. Титаренко. З позиції змісту та засобів освіти: О. Бондаревська, Л. Вовк, І. Смолук, І. Чеснокова, О. Шевнюк. Також відомі вітчизняні науковці та педагоги приділяли значну увагу проблемі саморозвитку, такі як: В. Сухомлинський, С. Гончаренко, І. Підласий, Л. Хомич та інші, серед зарубіжних вчених: Р. Бернс, А. Маслоу.

Мета статті – дослідити та зазначити важливість саморозвитку як складової професійної культури майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Л. Анциферова [1], розвиток є основним засобом існування людини, можливості досягати чогось, формувати свою індивідуальність та бути універсальним. Постійна проекція себе у подальшому слугує основним мотивом розвитку. Процес становлення особистості поступово звільняє її від безпосереднього підкорення впливам середовища і перетворює на активного творця як цього середовища, так і власне самої себе. Під розвитком особистості розуміють процес формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації і виховання, людина в процесі соціалізації вступає у взаємодію з навколишнім світом, оволодіваючи досягненнями людства [3, с. 242].

Розвиток неможливо розглядати без таких понять як «індивід», «особистість» та «людина». Значна частина науковців та вчених розглядають поняття людина невід’ємно від діяльності та активності, а процес розвитку людини називають саморозвитком. Частина «само» наголошує що вплив здійснюється в процесі саморуку психічних процесів, сил та не заперечує ролі людини в розвитку власної особистості, не відокремлює її від соціальних умов. Тому виходячи з суджень науковців,

можна зробити висновок що саморозвиток передбачає саме людське існування, людина повинна визначити та сформувати себе сама. Розвиток та становлення людини як особистості, індивіда у філософії та педагогіці неможливо розглядати без такого поняття як «саморозвиток» [12].

Вагомим у розгляд проблеми поняття процесу розвитку та саморозвитку є внесок вченого Г. Костюка. Науковець розглядав становлення особистості як обмежений суспільними умовами (навчанням, вихованням) процес «саморуку», що викликано внутрішніми суперечностями, які виникають. З розвитком особистості зростає значення внутрішніх умов, тому внутрішнє середовище стає фактором подальшого розвитку особистості від нижчих до вищих форм взаємодії із зовнішнім середовищем. Усвідомлюючи свої сильні та слабкі сторони, особистість прагне до самовдосконалення, самоосвіти і самовиховання. Згідно з позицією вченого, сутність особистості в її індивідуальному розвитку виявляється в міру того, як формуються внутрішні умови, необхідні для її реалізації. Лише реалізуючи ці умови, можна «зрозуміти психічний розвиток особистості не як якийсь інертний процес, що підштовхується зовнішньою, чужою для нього силою, а як «саморух», спонтанний і внутрішньо необхідний рух» і побудувати істинно наукову теорію розвитку особистості [5, с. 146–147]. На думку А. Деркача, в найширшому плані саморозвиток – це цілеспрямований процес «розгортання» вже наявних, але «згорнутих» до певного часу задатків, здібностей, умінь, якостей або «зародження» і становлення не виявлених раніше властивостей і якостей [4, с. 30–31].

Якщо розглядати поняття «саморозвиток» в усіх його проявах, то:

- філософія ставить перед собою задачу дослідити загальний розвиток людини. Філософія трактує саморозвиток як «рух», який направлений на найбільшу реалізацію людини себе як особистості.

- психологія, зображує розвиток та саморозвиток особистості. Психологія визначає «саморозвиток» як потребу індивіда в самовираженні, само актуалізації та самовдосконаленні, в усіх своїх проявах.

- педагогіка вивчає професійний саморозвиток майбутнього вчителя. Педагогіка вважає саморозвиток як пріоритетною метою освіти.

Отже, проаналізувавши наукові погляди та джерела, визначення педагогічних словників ми побачили що є велика кількість роз’яснень поняття «саморозвиток». Під поняттям саморозвиток ми розуміємо специфічну та багатогранну само зміну, певний творчий

процес, який відбувається за допомогою внутрішньо значущих, важливих та активних факторів, результатом якого є становлення особистості. Але, як було вище сказано, професійний та особистісний саморозвиток неможливо розглядати без взаємозв'язку, оскільки професійний саморозвиток є продовженням особистісного. Особлива увага приділялась тому що, професійний саморозвиток майбутніх вчителів є цілеспрямованим, самопізнавальним та самопроектувальним видом діяльності людини, який хоче реалізувати себе як професіонала у певній сфері зайнятості. Це все унеможливується без позитивної кінцевої оцінки своєї майбутньої професії, яка і дає поштовх особистості до саморозвитку та самоосвіти. Важливим фактором професійного саморозвитку майбутнього вчителя є освітнє середовище. Так як, це середовище являє собою гнучку, відкриту, іноді конфліктну та критичну структуру, яка «живе» в постійній динаміці, що в своєму результаті провокує та стимулює людину до професійного саморозвитку.

Науковець О.Чудіна проблему професійно-особистісного саморозвитку майбутнього вчителя розглядає як процес якісної, цілеспрямованої свідомої зміни його особистісної сфери, що забезпечує саморозвиток особистості дитини і є неодмінною умовою становлення суб'єктності. Вона визначає функції, через які найбільш повно розкривається сутність професійно-особистісного саморозвитку майбутнього вчителя: цілепокладання – визначає специфіку соціальної поведінки, професійно-педагогічної й навчальної діяльності майбутнього вчителя; рефлексивна – саморозвиток спонукає майбутнього учителя до аналізу причинно-наслідкових зв'язків, стимулює розвиток його здатності до самовивчення, роботи над собою і застосування цієї здатності до складних умов і обставин професійної реальності, пошуку особистісної оцінки власного життєвого та педагогічного досвіду; активної взаємодії – саморозвиток як внутрішня якісна зміна, в основі якої лежить суперечність між «Я» реальним та ідеальним, зумовлює потребу в діяльності й активності майбутнього вчителя (взаємодія зі значущим іншим запускає механізми саморозвитку); нормативна – саморозвиток підтримує рівновагу в системі діяльності педагога, зменшує вплив дестабілізаційних факторів у педагогічному середовищі, визначає дотримання правових відносин.

Професійно-особистісний саморозвиток дослідниця подає як взаємозв'язок таких компонентів: самосвідомість – самооцінка – самоорганізація – самоуправління [9].

Науковець Н. Чорна, у своєму дисертаційному дослідженні виділяє такі методологічні підходи для формування професійного саморозвитку майбутніх учителів:

- акмеологічний підхід як методологічну основу професійного саморозвитку майбутніх учителів, що спрямовує їх на досягнення вищого рівня професіоналізму в майбутній педагогічній діяльності;

- особистісно орієнтований підхід, що передбачає розвиток суб'єктивного, особистісного ставлення до світу, визначає послідовне формування значущих якостей особистості як самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку;

- системний підхід, що сприяє розвитку особистості як системи взаємопов'язаних складників самостійності, котрі забезпечують готовність майбутнього вчителя до професійного саморозвитку;

- діяльнісний підхід, що забезпечує актуалізацію найбільш значимих і цінних новоутворень, перетворенню їх у засоби й механізми розв'язання найбільш складних сучасних завдань особистості та доводить, що діяльність – основа розвитку й саморозвитку;

- інтегративний підхід, який охоплює взаємодію мистецтв, сприяє гармонійному розвитку особистості, розкриває цілісну художню картину світу й у такий спосіб впливає на формування світогляду;

- компетентнісний підхід, що забезпечує формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, котрі засновані на принципах саморозвитку та самореалізації;

- креативний підхід як здатність до змін і перетворень, що сприяє виявленню й розвитку творчих ресурсів і засобів їх реалізації в мистецько-педагогічній діяльності [8, с. 157].

Професійний саморозвиток є діалектичним процесом, який зумовлений зовнішніми та внутрішніми стимулами, що дозволяє простежити динаміку професійного саморозвитку особистості майбутнього вчителя і виокремити організаційно-педагогічні умови його стимулювання. У зовнішньому аспекті професійний саморозвиток стимулюється цілеспрямованим включенням студентів у різноманітні види діяльності, насамперед – у пізнавально-дослідницьку роботу, залученням їх до вирішення творчих завдань, використання можливостей креативно-розвивального середовища педагогічного коледжу. Саме від того, наскільки тісною і плідною є взаємодія середовища педагогічного коледжу і особистісних можливостей студента, настільки успішним виявляється професійний саморозвиток майбутніх учителів. У внутрішньому аспекті професійний

саморозвиток розкривається на професійному самопізнанні особистістю себе як майбутнього професіонала та навколишніх, усвідомленій здатності до проектування власного професійного шляху, критичному ставленні до своїх професійних здобутків та своїх одногрупників. Студент внутрішньо прагне до професійного саморозвитку, тобто на рівні особистості спостерігаються певні якісні зміни у прагненні до професійного самовдосконалення, виробленні певного стилю професійної діяльності. Така динаміка професійного саморозвитку усвідомлюється особистістю на різних рівнях від більшої професійної компетентності, легкості перебігу соціально-професійної адаптації під час виробничої практики до відчуття психологічного комфорту і задоволення від проведеного уроку, від взаємодії з дітьми і т. ін. [6].

Вчені вважають що саме студентський вік є найбільш підходящим для проведення дослідницької та навчальної діяльності, формування у собі самоорганізації та виявлення бажання до покращення своїх академічних досягнень. В студентському віці дуже добре розвинені здібності та навички які відповідають за застосування, збір, запам'ятовування та структурування інформації, її осмислення та примінення на практиці. Формується основа когнітивного компоненту особистості, як складової професійної культури майбутнього фахівця. Вчені наголошують, що пізнавальним мотив, який лежить в основі навчальної та дослідницької діяльності в першу чергу підпорядковується професійній діяльності. Дослідники А. Вербицький і Т. Платонова зазначають, що засвоєні в процесі навчання знання, вміння, навички є вже не предметом навчальної діяльності, а засобом діяльності професійної [2]. На думку А. Фонарьова, освітній процес має бути побудований таким чином, щоб кожен учень міг поступово «розгортати» свій шлях професійного розвитку та становлення як фахівця. Науковець наводить такі пункти в цьому процесі:

- формування професійних ціннісних орієнтацій, пошук свого місця в майбутній професії;

- формування основ професійного мислення, що орієнтує на суб'єкт- суб'єкту взаємодію педагогів і учнів у майбутній професії;

- розвиток педагогічної рефлексії, готовність до вирішення професійно-педагогічних завдань на конструктивному рівні [10, с. 104-108].

Для створення передумов саморозвитку в майбутніх педагогів варто виділити три

складові готовності студентів до професійного саморозвитку:

- позитивне ставлення до професії педагога та реалізації педагогічної діяльності;
- професійно важливі якості та мотиви професійної діяльності, а також внутрішнє прагнення студента до професійного саморозвитку;
- знання, вміння, навички професійного саморозвитку, які виступають засобами саморозвитку [8, с. 76].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок що дослідники під поняттям професійний саморозвиток розуміють свідому діяльність індивіда, яка має чітке спрямування на удосконалення своїх професійних знань, вмінь та навичок, а також зорієнтований на підвищення якості освіти. Більшість вчених у поняття саморозвиток включають такі аспекти як – самовиховання, самоактуалізація, самоосвіта, самовдосконалення, тощо. Але є й така частина науковців, які заперечують це судження, та наполягають на тому що саморозвиток є окремим фактором формування професійної культури майбутнього вчителя. Тому важливим постає питання включення частки «само- виховання, освіта, тощо» до поняття «саморозвиток», або виокремлення їх як окремих елементів особистості.

Все ж незважаючи на це, можна сказати що професійний саморозвиток майбутніх педагогів та вчителів це цілеспрямована діяльність особистості, яка включає аспекти самопізнання та само проектування на вдосконалення відповідно своєї діяльності та професії у навчальному закладі та реалізації себе як професіонала та фахівця.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Анциферова Л. І. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии. Москва: «Ин-т психологии РАН», 2006. 512 с.
2. Вербицкий А. А. Формирование познавательной и профессиональной мотивации студентов. Москва : Педагогика, 1986. 14 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. С. 242.
4. Деркач А. А. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности, механизмы развития. Москва: НПО «МОДЭК», 2006. 492 с.
5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Рад. шк., 1989. 608 с.
6. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 1973. 424 с.
7. Рувинский Л. И. Теория самовоспитания. Москва: Мысль, 1973. 144 с.
8. Чорна Н. Б. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2016. 256 с.

9. Чудина Е.Е. Дидактические условия становления профессионально-личностного саморазвития будущего учителя на начальном этапе педагогической подготовки в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Волгоград, 2002. 131 с.

10. Фонарев А.Р. Профессиональная деятельность как смысл жизни и акме профессионала. Мир психологии, 2001. С. 104–108.

REFERENCES

1. Antsyferova, L.I. (2006). *Razvytye lychnosti y problem herontopsykhologii* [Personal development and problems of gerontopsychology] Moskva: «Yn-t psikhologii RAN». 512 s.

2. Verbytskyi, A.A. (1986). *Formyrovanye poznatelnoi y professyonalnoi motyvatsyy studentov* [Formation of cognitive and professional motivation of students]. Moskva : Pedahohyka. 14 s.

3. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical Dictionary]. Kyiv: Lybid. S. 242.

4. Derkach, A.A. (2006). *Akmeologicheskaia kultura lychnosti: sodержanye, zakonernosti, mekhanizmy razvytiya* [Acmeological culture of personality: content, patterns, mechanisms of development]. Moskva: NPO «MODEK». 492 s.

5. Kostiuk, H.S. (1989). *Navchalno-vykhovnyi protses i psykhhichni rozvytok osobystosti* [Primary and gynecological process and mental development of specialty] Kyiv: Rad. shk. 608 s.

6. Rubynshtein, S.L. (1973). *Problemy obshchei psykholohyy* [Problems of General Psychology]. Moskva: Pedahohyka. 424 s.

7. Ruvynskyi, L.Y. (1973). *Teoryia samovospytaniya* [Theory of self-education]. Moskva: Msl. 144 s.

8. Chorna, N.B. (2016). *Formuvannia hotovnosti do profesiinoho samorozvytku maibutnikh uchyteliv*

mystetskykh spetsialnestei [Formation of readiness to professional self-development of future teachers of mystical specialties] : dys. ... kand.ped.nauk: 13.00.04. Vinnytsia. 256 s.

9. Chudyna, E.E. (2002). *Dydaktycheskye uslovyia stanovleniya professyonalno-lychnostnoho samorazvytiya budushcheho uchytelia na nachalnom etape pedahohycheskoi podhotovky v vuze* [Didactic conditions for the formation of professional and personal self-development of the future teacher at the initial stage of pedagogical training at the university] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00. 04. Volhohrad. 131 s.

10. Fonarev, A.R. (2001). *Professyonalnaia deiatelnost kak smysl zhynzy y akme professyonalna* [Professional activity as the meaning of life and professional acme]. *Myr psykholohyy*. S. 104–108.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГОНЧАРЕНКО Іван Сергійович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна культура майбутнього вчителя, спортивно-хореографічні дисципліни, особистість.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GONCHARENKO Ivan Serhiyovych – a graduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of the Central Ukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Research interests: professional culture of the future teacher, sports and choreographic disciplines, personality.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2022 р.

УДК 37.015.3–051 Бернс

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-94-100

ДУБІНКА Микола Михайлович –

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри педагогіки та спеціальної освіти,

Центральноукраїнський державний педагогічний

університет імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0627-3750>

e-mail: mdubinka72@gmail.com

«Я-КОНЦЕПЦІЯ» ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ З ПОЗИЦІЙ Р. БЕРНСА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Значущість проблеми професійного самовизначення обумовлюється, перш за все, потребами суспільства в кваліфікованих фахівцях, що здатні професійно розв'язувати завдання (високий рівень сформованості фахових компетентностей), передбачати та вирішувати проблеми, визначається також особистісною усвідомленістю професійного призначення (цінно-значеннєва ідентифікація власне

особистості й оточення) й характеризується високим рівнем рефлексії, творчого самовияву та успішністю самореалізації й самовдосконалення в обраному напрямку підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретико-методологічні основи дослідження самовизначення закладені у працях К. Абульханової-Славської, П. Атутова, С. Батишева, Л. Божович, Ю. Гільбуха, М. Гінзбурга, О. Голомштока, М. Захарова,